

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**השוואת הטבות הניתנות לבעלי קצבת
זיקנה עם הגדלת הקצבה בשל נכות
להטבות הניתנות לבעלי קצבת זיקנה עם
השלמת הכנסה**

מוגש לוועדה לפניות הציבור

י' באדר ב' תשס"ח

17 במרס 2008

כתיבה: דפנה סידס-כהן

אישור: שמוליק חזקיה, ראש צוות

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240 / 1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

מבוא

מסמך זה נכתב לבקשת הוועדה לפניות הציבור של הכנסת לקראת ישיבה בנושא "פניות ציבור של קשישים שנשללות מהם הטבות שקיבלו עד לקבלת קצבת זיקנה" ב-18 במרס 2008.

בישראל משולמת קצבת זיקנה על-פי גיל פרישה ועל-פי גיל הזכאות. על-פי גיל הפרישה – הקצבה ניתנה עד ל-30 ביוני 2004 לגברים מגיל 65 ולנשים מגיל 60; על-פי גיל הזכאות – הקצבה ניתנה עד ל-30 ביוני 2004 לגברים מגיל 70 ולנשים מגיל 65. מאז 1 ביולי 2004 הגיל עולה בהדרגה, ובסופו של התהליך הקצבה תינתן לגברים מגיל 67 ולנשים מגיל 64 על-פי גיל פרישה, ומגיל 70 לגברים ולנשים על-פי גיל הזכאות.¹ יש מי שמקבלים תוספות על קצבת הזיקנה הבסיסית בשל נכות או השלמת הכנסה. ההפרש בין שתי קצבאות אלו תלוי בהרכב המשפחתי של מקבל הקצבה ובאחוזי הנכות. יש מקבלי קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות המבקשים לוותר על חלק הנכות בקצבה זו כדי לענות על הקריטריונים של מקבל השלמת הכנסה, וכך להיות זכאים להטבות הניתנות למקבלי השלמת הכנסה. לפי המוסד לביטוח לאומי אי-אפשר לוותר על חלק מהקצבה, משום שהקצבה נחשבת לקצבה שלמה. אין לפקיד המוסד לביטוח לאומי אפשרות לאשר ויתור על קצבה או על חלק ממנה.²

חשוב לציין כי יש קבוצה של מקבלי קצבאות שונות של הביטוח הלאומי שאינם זכאים להטבות הנגזרות ממעמד של מקבל "הבטחת/השלמת הכנסה", אף ששכום הכנסתם הכוללת דומה לשכום הכנסתם של מקבלי הבטחת/השלמת הכנסה (לעתים ההפרש הוא כמה שקלים).³ מסמך זה יתמקד במקבלי קצבת זיקנה עם הגדלת הקצבה בשל נכות ובמקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה בלבד (יובהר כי הבטחת הכנסה פירושה השלמת הכנסה לקשישים).

נושאי המסמך:

- שיעורי הקצבאות;
- השוואת הטבות הניתנות למקבלי קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות לאלה שניתנות למקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה;
- נקודות לדיון.

חשוב לציין כי ייתכן שיש הטבות הניתנות לנכים, לקשישים ולמקבלי הבטחת/השלמת הכנסה שאינן נזכרות במסמך זה.

¹ המוסד לביטוח הלאומי, "קצבת זיקנה – תנאי הזכאות", אתר המוסד לביטוח לאומי: <http://www.btl.gov.il/NR/exeres/E374EBB1-E68D-480D-B121-B94E0674A158.htm?&sFather=y>, תאריך כניסה: 10 במרס 2008.

² עו"ד רועי קרת, הלשכה המשפטית, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 5 במרס 2008.

³ אסתר רייס, מנהלת אגף זיקנה ושאיירים, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 5 במרס 2008.

קצבת זיקנה

כאמור, מסמך זה יעסוק במקבלי קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות ובמקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה. אדם שהיה זכאי לקצבת הבטחת הכנסה או לקצבת נכות, עם הגיעו לגיל פרישה מקבל קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה או עם קצבה מוגדלת בשל נכות על-פי קצבת הנכות האחרונה ששולמה לו.

קצבת זיקנה נועדה להבטיח לתושבי ישראל הכנסה חודשית קבועה לעת זיקנה. בדצמבר 2007 היו בישראל 632,716 מקבלי קצבת זיקנה.⁴ להלן סכומי קצבת הזיקנה בינואר 2008:⁵

- ליחיד/ה – 1,191 ש"ח;
- לזוג (הקצבה לזוג מורכבת מקצבה ליחיד ומתוספת בעבור בת זוג) – 1,787 ש"ח;
- ליחיד/ה + ילד – 1,566 ש"ח;
- לזוג + ילד (תוספת בעד ילד תשולם רק לאחד מבני הזוג) – 2,162 ש"ח;
- ליחיד/ה + 2 ילדים או יותר⁶ – 1,941 ש"ח;
- לזוג + 2 ילדים ויותר – 2,537 ש"ח.

על סכומים אלו יש תוספות שונות.⁷

קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות

בישראל חיים היום 23,007 מקבלי קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות.⁸ מקבלי קצבת נכות כללית יקבלו את קצבת הנכות עד לגיל הפרישה. מגיל הפרישה ואילך תשולם להם קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות. קצבת הזיקנה של נכים נקבעת לפי שיעור גמלת הנכות החודשית האחרונה ששולמה להם.⁹

⁴ רמסיס גרא, מנהל תחום מחקר זיקנה, שאירים וסיעוד, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 5 במרס 2008.

⁵ המוסד לביטוח לאומי, "זיקנה – שיעורי הקצבה", באתר המוסד לביטוח לאומי: <http://www.btl.gov.il/NR/exeres/B406611F-B42D-416A-A20E-115A17F299B1.htm>, תאריך כניסה: 4 במרס 2008.

⁶ התוספת בעד ילד משולמת בעד שני הילדים הראשונים בלבד. סכום התוספת בעד כל אחד משני הילדים הוא 375 ש"ח.

⁷ **תוספת ותק** (ביטוח) קצבת הזיקנה תכלול תוספת ותק למי שהיה מבוטח יותר מ-10 שנים לפני יום זכאותו לקצבת זיקנה בפעם הראשונה, בכפיפות למגבלות הקבועות בחוק. שיעור תוספת ותק – 2% מן הקצבה בעד כל שנת ביטוח מלאה שלאחר 10 שנות הביטוח הראשונות. בסך הכול לא תעלה התוספת על 50% מהקצבה. עקרת בית אינה זכאית לתוספת ותק; **תוספת דחיית קצבה** תשולם במקרים שהתביעה לקצבת זיקנה נדחתה עקב הכנסות מעבודה, וכן במקרים שלא היתה זכאות לקצבת זיקנה בגלל הכנסות מעבודה (גם אם לא הוגשה תביעה), או שבגלל ההכנסות מעבודה מגיעה למבוטח קצבת זיקנה בסכום נמוך, והוא מוותר על קבלת סכום נמוך זה. שיעור תוספת דחיית קצבה – 5% מן הקצבה (כולל תוספת הוותק) בעד כל שנה, בין הגילים האמורים; **תוספות בגין תלויים כמפורט לעיל**.

⁸ רמסיס גרא, מנהל תחום מחקר זיקנה, שאירים וסיעוד, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 12 במרס 2008.

⁹ המוסד לביטוח לאומי, "מעבר מקבלת קצבאות אחרות לקצבת זיקנה", באתר הביטוח הלאומי: http://www.btl.gov.il/NR/exeres/D4B7A72A-5769-4D49-A56F-16A529FB7400.htm#717ACEC1_A79A_4BF9_9E3A_35C7277CBC07, תאריך כניסה: 4 במרס 2008.

להלן שיעורי קצבת הנכות שבהגיע הזכאי לגיל קצבת זיקנה, תשווה אליהם קצבת הזיקנה שלו :

¹⁰ שיעורי קצבת הנכות

- נכה או עקרת בית נכה שנקבעה להם דרגת אי-כושר (להשתכר או לתפקד במשק בית) בשיעור של 75% או יותר זכאים (מ-1 בינואר 2008) לקצבת נכות חודשית מלאה בסך 1,991 ש"ח ליחיד ; 2,986 ש"ח לזוג ; 3,782 ש"ח לזוג עם ילד ; 4,578 ש"ח לזוג עם שני ילדים.
- לנכים בעלי דרגת אי-כושר בשיעור של 75% או יותר שאינם שוהים במוסד, ואחוז הנכות הרפואית שלהם 50% לפחות – זכאים (מ-1 בינואר 2008) לקצבה חודשית נוספת בסכום שבין 214 ש"ח ל-316 ש"ח, לפי אחוזי הנכות הרפואית שנקבעה להם.
- נכה או עקרת בית נכה שנקבעה להם דרגת אי-כושר להשתכר מתחת ל-75% זכאים לקצבת נכות חודשית חלקית לפי דרגת אי-הכושר – 60%, 65% או 74%. כלומר, קצבת הנכות החודשית תחושב לפי אחוזי הנכות שלהם מתוך סכום קצבת הנכות החודשית המלאה, שכאמור היא בסך 1,991 ש"ח.¹¹
- נכה שאין לו הכנסות ובת זוגו משכרת יותר מ-4,368 ש"ח ברוטו לא יקבל תוספת בעבורה.

שיעורי קצבת הנכות לפי הרכב המשפחה (בש"ח)

דרגת אי-כושר באחוזים		הקצבה לפי הרכב המשפחה				סכום התוספת לכל תלוי	
		יחיד	זוג ¹²	זוג עם ילד	זוג עם ילדים ¹³	לבן-זוג	לילד
		1,991	2,986	3,782	4,578	995	796
100%-75%		1,473	2,209	2,797	3,387	736	589
74%		1,294	1,941	2,458	2,975	647	517
65%		1,195	1,792	2,270	2,748	597	478
60%							

בדרך כלל אין השלמת הכנסה למי שמקבל קצבת נכות, מאחר שהיא גבוהה מהבטחת הכנסה מרבית, למעט בהרכבים משפחתיים של נכות חלקית, ואז תיתכן זכאות להשלמת הכנסה.¹⁴ אדם שקיבל קצבת

¹⁰ המוסד לביטוח הלאומי, "נכות – שיעורי הקצבה", באתר המוסד לביטוח לאומי: <http://www.btl.gov.il/NR/exeres/5BB19CAB-9CE1-447C-98AF-F0E96E87FE0F.htm?&sFather=y>, תאריך כניסה: 11 במרס 2008.

¹¹ תמר שטיר, רכזת בכירה, אגף נכות, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 11 במרס 2008.

¹² "זוג" – זוג שבו אחד מבני הזוג נכה, ובן/בת הזוג אינו/ה משתכרת/ת מעל ל-4,368 ש"ח ברוטו בחודש. כאשר שני בני הזוג נכים, כל אחד מהם יקבל קצבת נכה יחיד ; במקרה זה אין כפל תוספת בעבור אותו ילד.

¹³ התוספת לילדים ניתנת עבור שני הילדים הראשונים בלבד.

נכות חלקית ועם הגיעו לגיל פרישה אין לו מקור הכנסה חדש (כגון פנסיה) יהיה זכאי לקצבת זיקנה, ותיבחן זכאותו להשלמת הכנסה ללא הגדלת הקצבה בשל נכות. אם לאותו אדם יש מקור הכנסה חדש שאינו מאפשר לו לעמוד בתנאי השלמת הכנסה הוא יהיה זכאי לקצבת זיקנה, ואם קצבת הנכות שלו היתה גבוהה יותר – יקבל הגדלת קצבה בשל נכות. מי שהיו זכאים קודם לכן לקצבת נכות, עם מעברם לקבלת קצבת זיקנה, בין שהוגדלה בשל נכות ובין שלא, יהיו זכאים להטבות הניתנות לנכים מגופים שונים.¹⁵

חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, קובע בפרק ט' כי קצבת הנכות תינתן לאדם עד לגיל פרישה. בשל קביעה זו, אין לפקיד המוסד לביטוח לאומי אפשרות לאשר לאדם לקבל קצבת נכות מעבר לגיל פרישה, ולכן לא יוכל לאשר בקשת הישארות בקצבת נכות עם השלמת הכנסה למי שהגיע לגיל פרישה וזכאי לקצבת זיקנה.¹⁶

קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה¹⁷

בסוף דצמבר 2007 חיו בישראל 161,131 מקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה.¹⁸ תוספת השלמת הכנסה לקצבת הזיקנה תשולם על פי-חוק הבטחת הכנסה, אם אין למבקש הכנסות המבטיחות הכנסה מינימלית בשיעורים האלה (מ-1 בינואר 2008):

• ליחיד/ה – 2,242 ש"ח;

• לזוג – 3,320 ש"ח;

• ליחיד/ה + ילד – 3,561 ש"ח;

• לזוג + ילד – 4,414 ש"ח.

הטבות הניתנות למקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה בלבד

מטעם הסוכנות היהודית

- פטור מהחזרת הלוואת סל קליטה – מקבלי קצבת זיקנה הזכאים להשלמת הכנסה שעלו לארץ מ-1 באפריל 1991 ועד 31 בדצמבר 1995 וקיבלו הלוואת סל קליטה, פטורים מהחזרת ההלוואה לסוכנות היהודית מהיום שבו החלו לקבל את הקצבה.¹⁹

¹⁴ תמר שטיר, רכזת בכירה, אגף נכות, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 11 במרס 2008.

¹⁵ טלי ישי, סגנית מנהלת אגף זיקנה ושאירים, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 11 במרס 2008.

¹⁶ שם.

¹⁷ המוסד לביטוח לאומי, "תוספת השלמת הכנסה לקצבת זיקנה", באתר המוסד לביטוח לאומי: http://www.btl.gov.il/NR/exeres/D4B7A72A-5769-4D49-A56F-16A529FB7400.htm#717ACEC1_A79A_4BF9_9E3A_35C7277CBC07, תאריך כניסה: 4 במרס 2008.

¹⁸ רמסיס גרא, מנהל תחום מחקר זיקנה, שאירים וסיעוד, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 5 במרס 2008.

¹⁹ המוסד לביטוח לאומי, "זיקנה – זכויותיהם של מקבלי קצבות זיקנה במוסדות שונים", באתר המוסד לביטוח לאומי: <http://www.btl.gov.il/NR/exeres/C9A81D7F-B2FA-42E7-95ED-C9C9628C3D50.htm?&sFather=y>, תאריך כניסה: 4 במרס 2008.

מטעם המוסד לביטוח לאומי

- **תשלום מופחת של דמי ביטוח בריאות** – מקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה זכאים מינואר 2008 לתשלום מופחת של דמי ביטוח בריאות. ממועד זה ייגבה ממשפחת הקשיש 0.9% משכרם עבור דמי ביטוח בריאות.²⁰ עובד רגיל מפריש בין 3.10% ל-5% ממשכורתו לדמי ביטוח בריאות.²¹
- **מענק חימום** – על-פי חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980, מי שזכאי לגמלת הבטחת הכנסה באחד מהחודשים אוקטובר, נובמבר ודצמבר של אותה השנה, קיבל בעבור אחד מחודשים אלו בשנת 2007 מענק חימום בסך 223 ש"ח.²²
- **פיצוי על ייקור הלחם** – על-פי חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980, ניתן בינואר 2008 פיצוי חד-פעמי על ייקור הלחם בסך 0.7% מהקצבה הכללית לפי ההרכב המשפחתי של מקבל הגמלה.²³

בפרקים הבאים יובאו השוואות של הטבות הניתנות מגופים שונים למקבלי קצבת זיקנה עם הגדלת קצבה בשל נכות להטבות למקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה. נבחר כי מקבל קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות זכאי להטבות הניתנות למקבל קצבת נכות כללית.

משרד הרווחה²⁴

אין הטבות מטעם משרד הרווחה למקבלי הבטחת הכנסה.

- מקבלי קצבת נכות כללית בשיעור של 75% ומעלה, בעלי דרגת נכות רפואית בשיעור של 80% ומעלה, זכאים ל-60 פעימות מונה חינם בחודש ול-50% הנחה בדמי אחזקת טלפון. נוסף על כך, הם זכאים להתקנת קו טלפון של חברת "בזק" חינם מטעם משרד הרווחה (שווי ההטבה 179 ש"ח).
- עיוורים בעלי 100% נכות רפואית זכאים ל-100 פעימות מונה חינם בחודש ול-50% הנחה בדמי אחזקת טלפון. נוסף על כך, הם זכאים להתקנת קו טלפון של חברת "בזק" חינם מטעם משרד הרווחה (שווי ההטבה 179 ש"ח).

²⁰ טלי ישי, סגנית מנהלת אגף זיקנה ושאיירים, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 6 במרס 2008.

²¹ המוסד לביטוח לאומי, "שיעורי דמי ביטוח והסכומים", באתר המוסד לביטוח לאומי: <http://www.btl.gov.il/NR/exeres/48FE37D1-6BC7-4F39-ADCF-44F04AAA148D.htm>, תאריך כניסה: 10 במרס 2008.

²² המוסד לביטוח לאומי, "נתוני שכר והכנסה – הסכום הבסיסי לחישוב קצבאות", באתר המוסד לביטוח לאומי: http://www.btl.gov.il/NR/exeres/F317B0EF-A322-4CF2-9F90-2729F638C53A.htm#8247B8D8_9FD1_4B7D_899D_178D00EED175, תאריך כניסה: 9 במרס 2008.

²³ טלי ישי, סגנית מנהלת אגף זיקנה ושאיירים, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 6 במרס 2008.

²⁴ אפרים חוג'ה, סגן ראש אגף השיקום, משרד הרווחה, שיחת טלפון, 12 במרס 2008.

- עיוורים בעלי 100% נכות רפואית שהגיעו לגיל פרישה זכאים למחצית דמי הליווי²⁵ שהם קיבלו בהיותם עובדים. הטבה זו נאמדת ב-400 ש"ח בחודש.

משרד האוצר

הנחות במס רכישה

- מס הרכישה המשולם עבור דירה יחידה מדורג לשלוש מדרגות מס המתעדכנות בכל שלושה חודשים:²⁶ מדרגה ראשונה – 0% מס רכישה; מדרגה שנייה – 3.5% מס רכישה; מדרגה שלישית – 5% מס רכישה.²⁷

נכה העונה על הקריטריונים²⁸ ישלם במקום מדרגות מס אלו 0.5% מס רכישה עבור כל שווי העסקה בעת רכישת דירה יחידה.²⁹ חשוב לציין כי בזמן שמאדם שאינו נכה לא ייגבה מס רכישה במדרגת המס הראשונה בעבור רכישת דירה יחידה, **מהנכה ייגבה 0.5% מס רכישה על כל שווי העסקה, גם בעבור מדרגת המס הראשונה**. כל עוד לא נעשים תיקוני חקיקה, מוטב לנכה שלא לממש את זכאותו כנכה בעסקה עד שווי מסוים, שכן ישלם יותר ממי שאינו נכה.

הנחות במס הכנסה³⁰

- לפי סעיף 9(5) לפקודת מס הכנסה, מקבלי קצבת נכות כללית בעלי אחוז נכות רפואית משוקללת³¹ של 90% ומעלה ובעלי אחוז נכות רפואית של 100% זכאים לפטור מתשלום מס הכנסה עד להכנסה של 496,800 ש"ח ברוטו בשנה מיגיעה אישית.
- נכה זכאי לפטור ממס הכנסה עבור כספי ביטוח או פיצויים ששולמו לו עקב פגיעת גוף עד סכום של 20,000 ש"ח ברוטו בשנה.
- סכומי כסף להחזקת רכב לנכי רגליים פטורים ממס הכנסה.
- קצבאות נכות הניתנות מהביטוח הלאומי או ממדינות אחרות, וכן קצבת זיקנה ושארירים – פטורות ממס הכנסה. בפועל, קצבת הבטחת/השלמת הכנסה אינן מגיעות לסף המס.

²⁵ הכוונה לדמי נידות.

²⁶ ב-12 במרס 2008 מדרגות המס מחולקות כדלהלן: עד סכום של 907,700 ש"ח – 0% מס רכישה; מ-907,700 ש"ח ועד 1,275,690 ש"ח – 3.5% מס רכישה; מ-1,275,690 ש"ח ומעלה – 5% מס רכישה. כאמור, מדרגות אלו משתנות בכל שלושה חודשים.

²⁷ מיסוי מקרקעין, סימולטור מס רכישה, מתוך אתר רשות המסים בישראל: https://www.shaam.gov.il/simulator_mekarkein/, תאריך כניסה: 12 במרס 2008.

²⁸ נכה בעל דרגת נכות רפואית לצמיתות בשיעור של 100%; נכה שנקבעה לו דרגת אי-כושר להשתכר בשיעור של 75% לפחות לצמיתות; נכה בעל דרגת נכות של 50% לפחות לצמיתות, שהוא קטוע יד או רגל או משותק; נכה עקב תאונת דרכים, שנקבעה לו דרגת נכות של 50% לפחות לצמיתות; נכה על-פי חוק הנכים או חוק נכי המלחמה בנאצים, שנקבעה לו דרגת נכות של 19% לפחות לצמיתות; נכה על-פי חוק נכי רדיפות הנאצים, בעל 50% נכות לפחות לצמיתות; בני זוג שרוכשים דירה למגוריהם ורק אחד מהם נכה, שניהם זכאים למס מופחת, וכן נפגע פעולות איבה (על-פי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה) שנקבעה לו דרגת נכות של 19% לפחות לצמיתות.

²⁹ מיסוי מקרקעין, מדריך לרוכש דירה – מס רכישה, הזכאים לתשלום מס רכישה מופחת על דירת מגורים (0.5%), באתר רשות המסים בישראל: <http://www.mof.gov.il/taxes/>, תאריך כניסה: 12 במרס 2008.

³⁰ עו"ד מיכל הנרדויטש, יועצת משפטית לרשות המסים, משרד האוצר, שיחת טלפון, 16 במרס 2008.

³¹ הכוונה לנכות עקב ליקוי באיברים בגוף.

חברת "בזק"

כאמור, נכים זכאים להטבות בחברת "בזק" באמצעות משרד הרווחה. לעומת זאת, מקבלי הבטחת הכנסה זכאים לכ-50% הנחה בחברת "בזק" בדמי השימוש הבסיסיים בלבד. כאשר מקבל הקצבה שוכר דירה ובעל הבית אינו מוכן להעביר את קו הטלפון שבשימוש השוכר על שמו, השוכר מקבל הקצבה לא יהיה זכאי להנחה זו. מחברת "בזק" נמסר כי הנוהל שלפיו הנחה זו תינתן לאדם שעל-שמו קו הטלפון רשום נקבע בשיתוף משרד התקשורת, ובמקרים מעין אלו מדיניות החברה קובעת שעל השוכר להתקין קו על שמו בדירה השכורה תמורת 179 ש"ח.³² כאמור, יש נכים שמשרד הרווחה משלם בעבורם את מלוא התשלום בעד התקנת קו טלפון של חברת "בזק".

חברת החשמל³³

בחוק משק החשמל, התשנ"ו-1996, נקבע כי צרכן הזכאי לגמלת הבטחת הכנסה ישלם תשלום מופחת בשיעור של 50% מהתעריף הביתי בעד 400 הקוט"ש הראשוניים שצרך מדי חודש בשימוש ביתי בלבד.

חשוב לציין כי חוק זה מתיר לשר האנרגיה והתשתית, בהתייעצות עם שר הרווחה ושר האוצר, לקבוע שאוכלוסיות נזקקות נוספות יכולות לשלם תשלום מופחת תמורת צריכת החשמל, להגביל את ההנחה לכמות מסוימת של צריכה ולהתחשב במספר הנפשות המתגוררות בבית הצרכן, בהכנסותיהן, בגילן, במצבן הרפואי ובאזור המגורים. לפי חברת החשמל, חוק זה גורם לכך ש"העלויות ליישום החוק מועמסות על כלל הלקוחות".

הוצאות בריאות³⁴

- אדם שהגיע לגיל פרישה ומקבל גמלת הבטחת/השלמת הכנסה במשך שישה חודשים – זכאי לפטור מלא עבור ביקור אצל רופא ראשוני³⁵ ושניוני³⁶ או במרפאות-חוץ, וכן זכאי ל-50% הנחה בדמי ההשתתפות העצמית עבור רכישת תרופות הכלולות בסל השירותים;
- חולה כרוני מעל גיל פרישה המקבל גמלת השלמת הכנסה – זכאי ל-50% הנחה בתקרת דמי ההשתתפות העצמית בעבור כל התרופות שבסל שירותי הבריאות ושברשם.³⁷

³² מוקד שירות לקוחות "בזק", שיחת טלפון, 9 במרס 2008.

³³ יעקב בורנשטיין, עוזר למנהל אגף השיווק, חטיבת לקוחות, חברת החשמל, דואר אלקטרוני, 6 במרס 2008; חוק משק החשמל, התשנ"ו-1996.

³⁴ משרד הבריאות, "הסדרי הגבייה בקופות-החולים – הנחות ופטורים מהשתתפות עצמית", שירותים לאזרח, באתר משרד הבריאות: <http://www.health.gov.il/pages/default.asp?maincat=73&catid=654&pageid=3840>, תאריך כניסה: 5 במרס 2008.

³⁵ רופא שהמטופל פונה אליו בדרך כלל לראשונה. בהגדרה זו נכללים רופאים כלליים (שאינם מומחים) ורופאים מומחים בענפי הרפואה האלה: רפואת משפחה, רפואת ילדים, רפואה פנימית וגינקולוגיה. באתר משרד הבריאות: http://www.health.gov.il/download/forms/a3067_KC09_07.pdf, תאריך כניסה: 9 במרס 2008.

³⁶ רופא שאינו נכלל בהגדרת רופא ראשוני. הגדרה זו כוללת גם דיאטניות. באתר משרד הבריאות: http://www.health.gov.il/download/forms/a3067_KC09_07.pdf, תאריך כניסה: 9 במרס 2008.

³⁷ שירותי בריאות כללית, "שירותים בתשלום", באתר שירותי בריאות כללית: <http://www.clalit.org.il/HE-IL/fee+for+servic.htm>, תאריך כניסה: 12 במרס 2008.

- משפחה שבה לפחות אחד מבני הזוג הוא בן 65 ומעלה – זכאית להפחתת תקרת התשלום הרבעונית למשפחה בשיעור של 50% עבור ביקור אצל רופא ראשוני ושניוני או במרפאות חוץ;
 - ב-1 במרס נכנסה לתוקף הוראת שר הבריאות שלפיה מבטוח בן 75 ומעלה יהא זכאי להנחה של 10% בהשתתפות העצמית בתשלום עבור תרופות שבסל שירותי הבריאות, יהיו אשר יהיו מצבו הכלכלי וההטבות האחרות שהוא זכאי להן.³⁸
 - מקבלי קצבת נכות לפי פרק ט' לחוק הביטוח הלאומי ובני משפחותיהם – זכאים לפטור מאגרות³⁹ שירותים רפואיים.⁴⁰
 - נכי המלחמה בנאצים – זכאים לפטור מלא בעבור רכישת תרופות לטיפול שהוכרו על-ידי הרשות המוסמכת ועל-פיהן נקבע שיעור נכותם. אם נכה המלחמה בנאצים מוגדר "נוזק" ואינו מקבל קצבה, אם מישראל ואם ממקור אחר, הוא זכאי ל-50% הנחה ברכישת תרופות שבסל הבריאות.⁴¹
- חשוב לציין כי בדוח נציבת קבילות לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשס"ד-1994, לשנים 2004-2005 מצוין כי נציבת הקבילות קיבלה פניות מגמלאים אשר אינם זכאים לקבלת הבטחת הכנסה, אולם הם מתקיימים מקצבה דלה אשר איננה מאפשרת להם לרכוש את כל התרופות שהם נוזקים להן. הנציבה המליצה "לשקול מתן הנחה דומה לאזרחים ותיקים על בסיס סוציאלי".⁴²

מינהל מקרקעי ישראל⁴³

מקבלי קצבת נכות כללית שנקבע להם אחוז נכות רפואית של 80% לפחות ומקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה זכאים לפטור או להנחה בדמי הסכמה⁴⁴ המשולמים למינהל מקרקעי ישראל עד לסכום של 30,000 ש"ח. בשנת 1974 מינהל מקרקעי ישראל החל במבצעי היוון,⁴⁵ וכיום כמעט אין קרקעות שלא שולמו בעבורן דמי היוון. קרקע ששולם בעבורה דמי היוון – אין צורך בתשלומים אחרים למינהל מקרקעי ישראל עם העברת הזכויות עליה. בפועל, הן בשל דברים אלו והן מכיוון שבדרך כלל דמי ההיוון נמוכים מדמי ההסכמה, אין היום משמעות לפטור מתשלום דמי ההסכמה. אדם הזכאי לפטור מדמי ההסכמה אינו זכאי לפטור או הנחה ברוח הפטור מדמי ההסכמה בדמי ההיוון, מאחר שבמבצע ההיוון עצמו

³⁸ יואל ליפשיץ, סמנכ"ל לפיקוח על קופות-החולים, משרד הבריאות, מכתב, 11 במרס 2008.

³⁹ אגרות שירותים רפואיים הן למשל אגרה עבור ביקור אצל רופא מקצועי, אצל דיאטנית ובמכוני רפואיים.

⁴⁰ שירותי בריאות כללית, שירותים בתשלום, באתר שירותי בריאות כללית: <http://www.clalit.org.il/HE-IL/fee+for+servic.htm>, תאריך כניסה: 12 במרס 2008.

⁴¹ רוי"ח נועה פרסטר, ראש אגף גזברות והכנסות, שירותי בריאות כללית, שיחת טלפון, 12 במרס 2008.

⁴² דוח נציבת קבילות לחוק ביטוח בריאות ממלכתי לשנים 2004-2005, חלק חמישי – הסדרי גביית, עמ' 267, באתר משרד הבריאות: http://www.health.gov.il/download/docs/units/complains/doc/04_05/p5.doc, תאריך כניסה: 5 במרס 2008.

⁴³ אלי מורד, הממונה על חוק חופש המידע ופניות הציבור, מינהל מקרקעי ישראל, שיחת טלפון, 10 במרס 2008.

⁴⁴ דמי ההסכמה הם תשלום שעל החוכר לשלם כתנאי להעברת זכויות חכירה בנכס; באתר מינהל מקרקעי ישראל: <http://www.mmi.gov.il/static/milon.asp>, תאריך כניסה: 6 במרס 2008. שיעור דמי ההסכמה הוא שליש מהעלייה בערך הקרקע מזמן רכישת הזכויות על הקרקע ועד מכירתן בניכוי דמי חכירה ראשוניים. אלי מורד, הממונה על חוק חופש המידע ופניות הציבור, שיחת טלפון, 10 במרס 2008.

⁴⁵ דמי היוון הם דמי חכירה המשולמים למינהל מקרקעי ישראל ל-49 השנים שמיום תשלום זה.

גלומה הנחה לכל מי שמשלם דמי היוון לעומת הסכום המצטבר של דמי החכירה שאדם היה משלם למינהל מקרקעי ישראל מדי שנה במשך 49 שנים.

משרד הבינוי והשיכון⁴⁶

בתנאים מסוימים, מקבלי קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה או הגדלת הקצבה בשל נכות זכאים להנחה בשכר הדירה בדיוור הציבורי או הפרטי, וכן לסיוע ברכישת דירה בדיוור הציבורי, כדלהלן:

סיוע בשכר דירה בדיוור הציבורי והפרטי

- מקבל קצבת זיקנה עם אחת מההשלמות האלה המתגורר בדיוור הציבורי זכאי להנחה מרבית בשכר הדירה. כלומר, הוא זכאי לדירוג שכר דירה מינימום בסך 8.5% משכר דירה חופשי הנקבע לפי כמה קריטריונים, כגון מקום הדירה וגודלה, ואינו זכאי להטבה או לסיוע נוסף.
- מקבל קצבת זיקנה עם אחת מההשלמות האלה השוכר דירה בדיוור הפרטי עם קרובי משפחה זכאי להטבה של 661 ש"ח או של 883 ש"ח לזוג.⁴⁷
- מקבל קצבת זיקנה עם אחת מההשלמות האלה ששוכר דירה לבדו זכאי להטבה הרשומה לעיל ולתוספת של 102 ש"ח לחודש. זוג העונה על קריטריונים אלו ושוכר דירה לבדו זכאי להטבה הרשומה לעיל ולתוספת של 121 ש"ח לחודש.

סיוע ברכישת דירה בדיוור הציבורי

ההטבה ברכישת דירה בדיוור הציבורי ניתנת פעם בחיים. מקבלי ההטבה נחלקים לשתי קבוצות:

- זכאים שאינם בעלי דירה בהווה או בעבר;
 - זכאים שהיו בעלי דירה עד 31 בדצמבר 1993.
- קבוצת הזכאים הראשונה זכאית להנחה גבוהה יותר ברכישת דירה בדיוור הציבורי לעומת קבוצת הזכאים השנייה, שבה אנשים היו בעברם בעלי אמצעים מספיקים לבעלות על דירה. בשנת 2007 הוקמה ועדה בין-משרדית בראשות משרד האוצר, בשיתוף משרד הבינוי והשיכון והחברה המאכלסת. היא דנה בין השאר בבקשות דיירים מהקבוצה השנייה המבקשים זכאות להנחה מרבית כשל קבוצת הזכאים הראשונה. בשנת 2007 אושרו 19 מתוך 300 בקשות כאלה.
- ההנחה מחושבת כשיעור ממחיר הדירה. שיעורה תלוי במקום הדירה ושונה בפריפריה⁴⁸ ובמרכז⁴⁹ כדלהלן:
- מקבל קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה או הגדלת קצבה בשל נכות המשלם שכר דירה מינימום זכאי ל-25% הנחה ברכישת דירה בפריפריה ול-20% הנחה ברכישת דירה באזור המרכז.

⁴⁶ רונית גדליאן, ראש תחום תוכניות סיוע, משרד הבינוי והשיכון, שיחות טלפון, 5 במרס ו-10 במרס 2008.

⁴⁷ על שניהם להיות עם השלמת הכנסה או עם הגדלת קצבת זיקנה בשל נכות.

⁴⁸ לרכישת דירה בדיוור הציבורי באזור הפריפריה נדרש ותק מגורים של שנתיים אחרונות.

⁴⁹ לרכישת דירה בדיוור הציבורי באזור המרכז נדרש ותק מגורים של שלוש שנים אחרונות.

- זוג המקבל קצבת זיקנה עם השלמות אלו זכאי ל-46% הנחה ברכישת דירה באזור הפריפריה ול-40% הנחה ברכישת דירה באזור המרכז.
- נכה יחיד או משפחה שבה יש נכה המרותק לכיסא גלגלים זכאים ל-85% הנחה ברכישת דירה באזור הפריפריה ול-80% ברכישת דירה באזור המרכז.
- אך ורק בעל 100% נכות שאינו מרותק לכיסא גלגלים זכאי לתוספת של 10% בכל אחת מההנחות האלה, אך לא יותר מנכה המרותק לכיסא גלגלים.

משרד התחבורה⁵⁰

הנחות בתחבורה הציבורית

ההנחות בתחבורה הציבורית נקבעו הן בחוק האזרחים הוותיקים, התש"ן-1989, והן בצו פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים (מחירי נסיעה בקווי השירות באוטובוסים), התשס"ד-2004, כדלהלן:

- אזרח ותיק מגיל 65 ומעלה לגברים ו-60 לנשים זכאי ל-50% הנחה בדמי הנסיעה בתחבורה הציבורית, העירונית והבין-עירונית. ההנחה ניתנת על כל סוגי הכרטיסים בתחבורה הציבורית.
- נכה הזכאי לגמלת נכות לפי פרק ט' לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995,⁵¹ זכאי ל-33% הנחה ברכישת כרטיסייה בלבד בתחבורה הציבורית. הנחה זו ניתנת רק בקווי נסיעה שאפשר לנסוע בהם עם כרטיסיות.⁵²
- מקבלי קצבת שאירים ומקבלי קצבת השלמת הכנסה שאינם אזרחים ותיקים זכאים אף הם ל-33% הנחה ברכישת כרטיסייה בתחבורה הציבורית. הנחה זו ניתנת רק בקווי נסיעה שאפשר לנסוע בהם עם כרטיסיות.

המוסד לביטוח לאומי מעביר את רשימת הזכאים למשרד התחבורה, והמפקח על התעבורה במשרד התחבורה מנפיק תעודת זכאות מתאימה לצורך נסיעה בתחבורה הציבורית. אין הטבות בתחבורה הציבורית לשאר מקבלי הקצבאות של הביטוח הלאומי.

הנחות באגרת רישוי רכב

נכים לפני גיל 65 ונכים שהפכו לנכים לאחר גיל 65 זכאים לפטור כמעט מלא מתשלום אגרת רישוי רכב. נכה מתבקש לשלם 22 ש"ח עבור אגרת רישוי, בעוד התשלום הרגיל נע בין מאות לאלפי שקלים בשנה. נכה שהפך לנכה לאחר גיל 65 – כלומר המוסד לביטוח לאומי אינו מכיר בו כנכה – רפוא מטעם משרד התחבורה יקבע את זכאותו לנכות לצורך תג חניית נכה ולצורך פטור מאגרת רישוי רכב.⁵³

⁵⁰ יעקב אלדובי, מינהלת התחבורה הציבורית, שיחת טלפון, 5 במרס ו-10 במרס 2008.

⁵¹ לפי פרק ט' לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, מקבלים גמלת נכות בעלי נכות רפואית בשיעורים שונים, עקרות בית נכות בשיעור הנכות שלהן 50% לפחות ונכים שנקבעה להם דרגה מסוימת של אי-כושר להשתכר ו-50% נכות לפחות.

⁵² אין כרטיסיות בנסיעות מירושלים לטבריה, לחיפה ולאיילת ובחזרה, למשל.

⁵³ חנן אהרון, סגן מנהל אגף הרישוי, משרד התחבורה, שיחת טלפון, 12 במרס 2008.

אגרת רשות השידור⁵⁴

- בחוק האזרחים הוותיקים, התש"ן-1989, נקבע כי אזרח ותיק זכאי ל-50% הנחה בתשלום אגרת הטלוויזיה. בשנים 2007 ו-2008 משרד האוצר מימן את התשלום בעבור אזרחים ותיקים, וכך הם היו פטורים מתשלום אגרת רשות השידור. שיעור המימון עשוי להשתנות משנה לשנה לפי תקציב משרד האוצר.
- מקבלי השלמת הכנסה זכאים ל-50% הנחה באגרת רשות השידור.
- נכה אינו זכאי להנחה כלשהי בתשלום אגרת רשות השידור, למעט נכי צה"ל, שבעבורם משרד הביטחון מממן אגרה זו.
- אי-אפשר לצבור הנחות בתשלום אגרת רשות השידור.

ארנונה⁵⁵

- לפי נתוני מרכז השלטון המקומי, תשלום הארנונה השנתי למגורים למשק בית בשנת 2006 היה 3,100 ש"ח בממוצע.⁵⁶ לדברי חברות הגבייה מילג"ם⁵⁷ ומגע"ר,⁵⁸ רשויות מקומיות מקיימות את ההמלצות להנחה המובאות בתקנות הסדרים במשק המדינה (הנחה מארנונה), התשנ"ג-1993, ומעניקות לתושביהן את ההנחות המקסימליות הרשומות בתקנות האלה. בתקנות נקבע כי רשות מקומית **רשאית** לקבוע הנחה בסכום הארנונה למחזיק נכס שהוא אזרח ותיק כדלהלן:
- אזרח ותיק המקבל קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות מפגיעה בעבודה זכאי להנחה שאינה עולה על 25% בעבור 100 מ"ר משטח הנכס.
 - אזרח ותיק המקבל קצבת זיקנה או נכות בשל פגיעה בעבודה ומקבל **הבטחת הכנסה** זכאי להנחה של 100% בעבור 100 מ"ר משטח הנכס.
 - נכה הזכאי לקצבה חודשית מלאה בדרגת 75% ומעלה נכות ואי-כושר השתכרות וכל מקבל קצבת זיקנה שטרם קבלת הקצבה ונקבעה לו לצמיתות דרגת אי-כושר השתכרות בשיעור של 75% ומעלה זכאים להנחה שאינה עולה על 80%, ללא הגבלת שטח נכס.
 - נכה בעל דרגת נכות רפואית של 90% ומעלה או מי שטרם קיבל קצבת הזיקנה ונקבעה נכותו זו זכאי להנחה שאינה עולה על 40%, ללא הגבלת שטח הנכס.
 - יש כמה גמלאות⁵⁹ המזכות בהנחה של 66% בתשלום הארנונה בעבור 70 מ"ר משטח נכס שגרות בו ארבע נפשות ובעבור 90 מ"ר משטח נכס שגרות בו יותר מארבע נפשות.

⁵⁴ אורית שרף, עוזרת מנהל אגף הגבייה, רשות השידור, שיחת טלפון, 5 במרס 2008.

⁵⁵ תקנות הסדרים במשק המדינה (הנחה מארנונה), התשנ"ג-1993.

⁵⁶ אריה מצליח, מנהל היחידה לכלכלה ומידע, מרכז השלטון המקומי, דואר אלקטרוני, 9 במרס 2008.

⁵⁷ אילן ערוסי, מנכ"ל שותף בחברת מילג"ם, שיחת טלפון, 10 במרס 2008.

⁵⁸ לימור נייגר, מנהלת יחידת המידע בחברת מגע"ר, שיחת טלפון, 9 במרס 2008.

⁵⁹ גמלה לאסיר ציון, וכן גמלת נכות לנכה רדיפות הנאצים, למי שמקבל גמלת נכות מממשלת גרמניה, אוסטריה, הולנד או בלגיה.

- ב-13 בדצמבר 2007 התפרסמה תקנת מבחן הכנסה⁶⁰ להנחות בארנונה לשנת 2008. בתקנה זו מפורטות הנחות לפי מספר הנפשות בבית וההכנסה החודשית הממוצעת.⁶¹ לדברי מרכז השלטון המקומי, תושב הזכאי להנחות כמפורט לעיל שזכאי להנחה גם בגין מבחן הכנסה יהיה זכאי להנחה הגבוהה מן השתיים.⁶²

מחד גיסא, מקבלי הבטחת/השלמת הכנסה זכאים להנחה הגבוהה ביותר בתשלום הארנונה (פטור מלא), אך היא ניתנת עד ל-100 מ"ר משטח הנכס. מאידך גיסא, לנכים ניתנת הנחה נמוכה יותר, אך היא ללא הגבלת שטח הנכס.

⁶⁰ לפי מבחן הכנסה זה זוג קשישים המתגוררים לבדם בנכס שהכנסתם החודשית הממוצעת היא עד 2,575 ש"ח בחודש יהיו זכאים ל-80% הנחה לכל היותר; אם הכנסתם החודשית הממוצעת היא עד 2,961 ש"ח הם יהיו זכאים ל-60% הנחה לכל היותר; אם הכנסתם החודשית הממוצעת היא עד 3,347 ש"ח הם יהיו זכאים ל-40% הנחה לכל היותר.

⁶¹ "הכנסה" כוללת את ההכנסה ברוטו של המחזיק בנכס ושל המתגוררים עמו, כולל ילד במשפחה אומנת, מכל מקור פרנסה שהוא ותשלומים שהמוסד לביטוח לאומי משלם להם, למעט כמה סייגים הקבועים בתקנות הסדרים במשק המדינה (הנחה מארנונה), התשנ"ג-1993.

⁶² אריה מצליח, מנהל היחידה לכלכלה ולמידע, מרכז השלטון המקומי, שיחת טלפון, 10 במרס 2008.

נקודות לדיון

- קשה לקבוע מי ממקבלי הקצבאות שנסקרו במסמך זכאי להטבות ששוויין הוא הגבוה ביותר מאחר שההוצאות וההנחות שונות מאדם לאדם. יתרה מזו, לעתים אי-אפשר לקבוע חד-משמעית מי זכאי להנחה גבוהה יותר; כך למשל בהנחה בארנונה ובהנחה במס רכישה.⁶³
- מומלץ לבקש פתרונות מהגורמים הרלוונטיים בכל הקשור לבעיית מקבלי קצבאות הביטוח הלאומי שאינם זכאים להטבות הניתנות למקבלי הבטחת הכנסה אף שהכנסתם הכוללת דומה לזו של מקבלי הבטחת הכנסה.
- משרד התחבורה שולח רופאים מטעמו לקביעת נכות של אדם שהמוסד לביטוח לאומי אינו מכיר בו כנכה (מאחר שהפך לנכה לאחר גיל פרישה); במשרד הבינוי והשיכון ניתן סיוע בשכר דירה וברכישת דירה לפי המצב הסוציאלי; יתר על כן, לפי המלצת נציבת חוק ביטוח בריאות ממלכתי, ההנחות בהוצאות הבריאות יינתנו לפי מבחן סוציאלי של הקשיש. לפיכך, מומלץ לבחון פתרונות דומים בגופים שניתנות בהם הנחות שונות למקבלי קצבאות אף שהכנסתם החודשית דלה ודומה.
- גמלת הנכות ניתנת עד לגיל פרישה, על סמך עקרון יסוד של המוסד לביטוח לאומי שלפיו אובדן כושר עבודה קיים בגיל שבו אדם עובד בלבד.⁶⁴ על כן, אדם שהגיע לגיל פרישה והפך לנכה אינו מוגדר כנכה ואינו זכאי להטבות הניתנות לנכים (למעט במשרד התחבורה, שכאמור שולח רופא מטעמו לקביעת נכות עבור תג חניית נכה ופטור מאגרת רישוי רכב). מומלץ לדון במתן פתרון שיאפשר הטבות לנכים שהפכו נכים לאחר גיל הפרישה.
- יש מקבלי קצבת נכות עם השלמת הכנסה שעם הגיעם לגיל הפרישה יקבלו קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות בלבד. כך, מקבלי קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות מאבדים הטבות שהיו זכאים להן עד אז בגין היותם זכאים להשלמת הכנסה. מומלץ לבחון כיצד אפשר למנוע פגיעה כלכלית באדם שהכנסתו החודשית לא השתנתה הרבה עם הפיכתו למקבל קצבת זיקנה עם הגדלה לנכות.
- מומלץ לדון בתיקון בחוק ההסדרים (מס רכישה) שלפיו ההנחה לנכה במס רכישה תעודכן לפי מדרגות מס רכישה ולא תחושב לפי שווי העסקה כולה. בתיקון האחרון בחוק ההסדרים נקבעו מדרגות מס למי שאינו נכה, אך לא נקבעו הטבות תואמות לנכים.

⁶³ לדוגמה, מקבל קצבת זיקנה עם השלמת הכנסה זכאי לפטור מלא מתשלום הארנונה עד ל-100 מ"ר משטח הנכס, ואילו מקבל קצבת זיקנה עם הגדלה בשל נכות זכאי להנחות שונות ללא הגבלה בשל שטח הנכס. אם לשניהם נכס ששטחו 200 מ"ר, הרי בעבור 100 מ"ר מתוכם יקבל הראשון פטור מלא ובעבור 100 מ"ר הנותרים ישלם לפי ההנחה שנגזרת ממבחן ההכנסה שלו, של 40%-90%. לעומתו השני יקבל הנחה ללא הגבלת שטח הנכס של 40%-80%.

⁶⁴ עו"ד רועי קרת, לשכה משפטית, המוסד לביטוח לאומי, שיחת טלפון, 12 במרס 2008.

בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, בפרק ט', נקבע מיהו נכה. במסגרת ביטוח נכות אפשר להבחין בשתי קבוצות עיקריות: "נכים משתכרים" ו"עקרות בית נכות". מבחן הזכאות לקצבה שונה מקבוצה לקבוצה:

נכה משתכר – מבוטח שעקב ליקוי גופני, שכלי או נפשי הנובע ממחלה, מתאונה או ממום מלידה, מתקיים בו אחד התנאים האלה: (א) אין לו כושר להשתכר מעבודה או ממשלח יד, ואין הוא משתכר סכום העולה על 25% מהשכר הממוצע כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי; (ב) כושרו להשתכר מעבודה או ממשלח יד וכן השתכרותו בפועל הצטמצמו עקב הליקוי ב-50% לפחות.

עקרת בית נכה – אשה נשואה שלא עבדה מחוץ למשק ביתה תקופות המוגדרות בחוק ושעקב ליקוי גופני, שכלי או נפשי הנובע ממחלה, תאונה או מום מלידה, אין לה הכושר לתפקד ולבצע עבודות כמקובל במשק בית רגיל, או שכושרה לבצען צומצם ב-50% לפחות.

קביעת הזכאות לקצבת נכות של משתכר או של עקרת בית נעשית בשני שלבים כדלהלן:

בשלב הראשון רופא מטעם המוסד לביטוח לאומי קובע את אחוז הנכות הרפואית. הזכאות לקצבה נבדקת רק למשתכר שנקבעה לו נכות רפואית ברמה של 40% לפחות ולעקרת בית שנקבעה לה נכות רפואית ברמה של 50% לפחות. בינואר 2004 נקבע בחוק כי סף הנכות הרפואית יהיה 60% (למבוטח או לעקרת בית) חוץ ממקרים של ליקוי אחד לפחות, שאחוז הנכות הרפואית בו הוא 25% לפחות.

בשלב השני, לאחר קביעת אחוז הנכות הרפואית, פקיד התביעות קובע את דרגת האי-כושר להשתכר/לתפקד, לאחר שנועץ ברופא מוסמך ובפקיד שיקום. בתנאים מסוימים שיקול הדעת של פקיד השיקום בקביעת דרגת אי-כושר עשוי להיות מושפע גם ממשתנים אחרים, כמו שיעור האבטלה באזור מגוריו של הנכה.

⁶⁵ סקירה שנתית לשנת 2006, מגמות ההתפתחות של ענפי ביטוח נבחרים, ביטוח נכות כללית – קצבת נכות, עמ' 239-240, באתר המוסד לביטוח לאומי: <http://www.btl.gov.il/NR/rdonlyres/1E0AC352-F7ED-4070-9197-64D478E828DB/0/0500perek5.pdf>, תאריך כניסה: 11 במרס 2008.

מקורות

חקיקה

1. חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשס"ד-1994.
2. חוק האזרחים הוותיקים, התש"ן-1989.
3. חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980.
4. חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995.
5. חוק משק החשמל, התשנ"ו-1996.
6. צו פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים (מחירי נסיעה בקווי השירות באוטובוסים), התשס"ד-2004.
7. תקנות הסדרים במשק המדינה (הנחה מארנונה), התשנ"ג-1993.

מסמכי ממשלה

1. דוח נציבת קבילות לחוק ביטוח בריאות ממלכתי לשנים 2004-2005, חלק חמישי – הסדרי גבייה, בתוך אתר משרד הבריאות: http://www.health.gov.il/download/docs/units/complains/doc/04_05/p5.doc, תאריך כניסה: 5 במרס 2008.
2. מיסוי מקרקעין, מדריך לרוכש דירה – מס רכישה, הזכאים לתשלום מס רכישה מופחת על דירת מגורים (0.5%), באתר רשות המסים בישראל: <http://www.mof.gov.il/taxes/>, תאריך כניסה: 12 במרס 2008.
3. המוסד לביטוח לאומי, סקירה שנתית לשנת 2006, מגמות ההתפתחות של ענפי ביטוח נבחרים, ביטוח נכות כללית – קצבת נכות, באתר המוסד לביטוח לאומי: <http://www.btl.gov.il/NR/rdonlyres/1E0AC352-F7ED-4070-9197-64D478E828DB/0/0500perek5.pdf>, תאריך כניסה: 11 במרס 2008.

מכתבים

1. ליפשיץ יואל, סמנכ"ל לפיקוח על קופות-החולים, משרד הבריאות, 11 במרס 2008.
2. מצליח אריה, מנהל היחידה לכלכלה ומידע, מרכז השלטון המקומי, דוא"ל, 9 במרס 2008.
3. בורנשטיין יעקב, עוזר למנהל אגף השיווק, חטיבת לקוחות, חברת החשמל, דוא"ל, 6 במרס 2008.

שיחות טלפון

1. אהרון חנן, סגן מנהל אגף הרישוי, משרד התחבורה, 12 במרס 2008.
2. אלדובי יעקב, מינהלת התחבורה הציבורית, 5 במרס ו-10 במרס 2008.
3. גדליאן רונית, ראש תחום תוכניות סיוע, משרד הבינוי והשיכון, 5 במרס 2008 ו-10 במרס 2008.

4. גרא רמסיס, מנהל תחום מחקר זיקנה, שאירים וסיעוד, המוסד לביטוח לאומי, 5 במרס ו-12 במרס 2008.
5. הנרדויטש מיכל, יועצת משפטית לרשות המסים, משרד האוצר, 16 במרס 2008.
6. חוגיה אפרים, סגן ראש אגף השיקום, משרד הרווחה, 12 במרס 2008.
7. ישי טלי, סגנית מנהלת אגף זיקנה ושאירים, המוסד לביטוח לאומי, 11 במרס 2008.
8. מוקד שירות לקוחות "בזק", 9 במרס 2008.
9. מורד אלי, הממונה על חוק חופש המידע ופניות הציבור, מינהל מקרקעי ישראל, 10 במרס 2008.
10. מצליח אריה, מנהל היחידה לכלכלה ומידע, מרכז השלטון המקומי, 6 במרס ו-10 במרס 2008.
11. נייגר לימור, מנהלת יחידת המידע, חברת מגע"ר, 9 במרס 2008.
12. ערוסי אילן, מנכ"ל שותף, חברת מילג"ם, 10 במרס 2008.
13. פרסטר נועה, ראש אגף גזברות והכנסות, שירותי בריאות כללית, 12 במרס 2008.
14. קרת רועי, לשכה משפטית, המוסד לביטוח לאומי, 5 במרס ו-12 במרס 2008.
15. רייס אסתר, מנהלת אגף זיקנה ושאירים, המוסד לביטוח לאומי, 5 במרס 2008.
16. שטיר תמר, רכזת בכירה, אגף נכות, המוסד לביטוח לאומי, 11 במרס 2008.
17. שרף אורית, עוזרת מנהל אגף הגבייה, רשות השידור, 5 במרס 2008.

אתרי אינטרנט

1. המוסד לביטוח לאומי: www.btl.gov.il.
2. מינהל מקרקעי ישראל: www.mmi.gov.il.
3. משרד הבריאות: www.health.gov.il.
4. רשות המסים בישראל: <http://www.mof.gov.il/taxes>.
5. שירותי בריאות כללית: www.clalit.co.il.